beitrag zur stufenwechseltheorie« (FUF XII, a. 1912), »Virolaiset siirtokunnat lättiläisalueella« (Suomen Tieteakatemian Esitelm. ja Pöytäk. 1912), »Suomi-(Soome-), Lappi-(Lapi-) ja Loppi-(Lõpe-) nimet Virossa« (Viritt. XVII, a. 1913), »Muutamista Tallinnan kaupungin vanhoista nimityksistä« (Hist. Aikakauskirja XV, a. 1917), »Finn. nivus (nius) ein germ. Lehnwort?« (Neuph. Mitt. XX, a. 1919), »Altes u. Neues zu den germ. Berühr.« I, II, (*ibid.*, XIX, XXII), »Virolais-suomalaisista esihistoriallisista suhteista paikannimien valossa« (koguteos Viron Päivä, a. 1919), »Viron kieli« (Tietosanakirja), »Sur le groupement des langues finnoises« (Revue des Études Hongroises I, a. 1923). — O. on kuulunud Eesti paremate ja aktiivsemate sõprade hulka praeguses Soomes. Mõlema rahva kultuurilises lähendamises on temal suured teened.

Helsingin Yliopisto II (1925), lk. 614—16; Eesti Keel I (1922), 174—81 (L. Kettunen); Viritt. XXVII (1923), lk. 1—9; Tietosanakirja VI, XI (1914, 1922); Aikalaiskirja (1920). *A. S-te.*

OKS, Jaan, kirjanik, sünd. 16. II 1884 Pärsamaa v. Saaremaal. Teated tema varasema eluloo kohta puuduvad. Igatahes lõpetas ta Kaarma seminari ja oli aa. 1905—06 Läänemaal Massus külakooliõpetajaks. Ta võttis siin tegevalt osa rahva haridustööst ja tulunduslikest üritustest, äratades ühtlasi tähelepanu oma »boheemlikkude« eluviisidega. Selle järel näivad algavat ta rännakud ja ühtlasi ka kirjanduslik tegevus. Umbes a. 1908 käis ta Tartus, kus liikus esimest ja viimast korda kirjanduslikkudes ringkondades. Varssi selle järel asus ta Samara kub. Srednjaja-Bõkovka eesti asundusse köster-kooliõpetajaks. Siin teotses ta oma otsekohese ameti kõrval ka äri alal, pidades »Koloonia«-nimelist raamatu- ja pudukauba-poodi. Kuid juba varssi pärast siiasaabumist oli ta asunikkudega vastollu sattunud. Selle põhjuseks oli nähtavasti ühelt poolt kohaliku rahva pime jonnakus, teiselt poolt aga O.-a enese eluviisid. 1911. a kevadel lasti ta õpetaja ametist lahti ja tõsteti ühes oma äriga koolimajast välja. Kuid ta ei sõitnud ära, vaid liikus osalt harjusk-kauplejana, osalt hulgusena ümbruses, ärritades ja terroriseerides asunikke. Nähtavasti a. hiljemini arreteeriti ta ühel laadal passita hulgusena ja saadeti pikalise vangitapiga varaste ning teiste kurjategijate seltsis Samarast Peterburi, Tallinna ja Valga kaudu Pärnu, kus tuli 2 nädalat vangis olla. Sellele järgnes 175-verstaline jalatapp Kuresaarde, 22-kraadilise külmaga, kuna sõdurid püssipäradega taga ajasid. Lõpuosa teekonnast koduvalda läks O. samuti jala — vastuhakkamise pärast kõiega sõiduki külge seotuna. Koduvallas lasti ta vabaks. Pisut hiljemini nähtud teda Saaremaal kraavikaevajana ja rändkauplejana. Ilmasõja alul mobiliseeriti ta, oli Peterburis (?), saadeti sealt Tallinna kindlustõhe, kus ta haigestus 1917. a. sügisel ja suri 25. II 1918 priihospidalis luutiisikusse.

Nii oma elus kui loomingus suhtus O. trotsivalt senistesse harjumustesse. Sellepärast oli ka ümbruse suhtumine temasse eitav ja tema looming leidis alguses vähe hindavat mõistmist. Tema intensiivne kirjanduslik tegevus piirdubki ainult mõne a.-ga, kõige rohkem aa. 1906—09. Sellest hoolimata oli ta toodang õieti suur, nii et praeguseni säilinud osa sellest moodustab ainult vähemiku. Oma eluajal leidis ta vähe avaldamisvõimalusi. Ainult üksikud tööd ilmusid »Postimehes«, »Sakalas« ja »Sädemetes«, eriti aga »Noor-Eesti« ning »Siuru« albumeis. Alles pärast ta surma pääsid avalikkusele temalt neli väheldast raamatut: novellikogud »Tume inimeselaps« (Tallinna, 1918) ja »Neljapäev« (Tall., 1920), värsivormiline »oratoorium«, »Kannatamine« (Tall., 1920) ning esseekogu »Kriitilised tundmused« (Tall., 1918). Peale nende on O.-alt käsikirjas säilinud mõned üksikud pikemad tööd, kuna suurem osa on paratamatult hukkunud. — O. oli vahest kõige teravailmelisem nähtus Noor-Eesti kirjanikupõlve keskel, kuid ühtlasi oli ta ala kitsam ja piiratum kui ühelgi teisel. Tema loomingu peamisem tunnus on äärmine subjektivism. See vabastas ta kõigest konventsionaalsest nii sisus kui vormis, kuid muutis ühtlasi ta tööd liiga katkelisiks ja ainult isiklikust seisukohast arusaadavaiks. Talle oli esmajärguline fraasi värskus ja meeleolu sugestiivsus, kuna üldtajutav aine ning kompositsiooni selgus kõrvalise tähtsusega. See äärmiselt subjektiivne käsitlusviis avaldub nii O.-a poolfilosoofilisis mõttemõlgutusis kui ka realistlikes elupiltides. Esimeses liigis on ta peateos »Nimetu elajas«, suur sinfooniline »passaaž«, nagu ta seda ise nimetab (pikem katke ilmunud »Siuru« III albumis, Tallinna, 1919). Teise liigi tüübilisemaks näiteks võib pidada jutustust »Koolmeistri hobune« (kogus »Tume inimeselaps«). Kuid O.-a kõrgeimaks saavutiseks on novell »Tume inimeselaps«, milles on ühinenud mõlemad laadid ja ühes sellega loodud vahest eesti kirjanduse kõige sügavam ning liigutavam proosateos. O.-a aine on tihti robustilt-naturalistlik, tema elusuhtumine küüniline ja trotsiv. Kuid seda ebaluulelist ainet on ta õilistanud sarkastilise paatose ja erilise hämara romantismiga. Ta oli mitmeti ekspressionismi eelkäijaks eesti kirjanduses. — O.-a kriitiliste tööde tunnuseks on samuti terav isikupärase maitse rõhu-